

REPERE ÎN DIPLOMAȚIA UNIRII (1848—1859)

de DUMITRU VITCU

Admirabil sugerate în cuprinsul unei pagini de antologică confesiune patriotică aparținând „bardului“ de la Mircești¹, eforturile generației patruzeciopistă, în primul deceniu postrevoluționar, s-au circumscris *prioritar* obiectivului național fundamental al revoluției, constind în materializarea îndrăznețului vis, devenit imperativ istoric la mijlocul veacului, Unirea.

Rațiuni de oportunitate politică impuseră românilor — în vremea revoluției — o anume reticență vădită în deliberata formulare voalată a acestui obiectiv în ansamblul programului oficial, după cum, aceleași rațiuni, izvorînd din profunda cunoaștere și corelare a condițiilor istorice obiective și subiective au determinat etapizarea eforturilor în cadrul procesului de formare a statului național român. Transformările de structură în societatea românească inițiate, dirijate ori numai proiectate, de revoluție implicau uriașe forțe externe, încît N. Golescu, Cr. Tell și I. H. Rădulescu nu greșeau afirmînd că „soluția chestiunii române depinde de împrejurările Europei“²; pentru că, într-adevăr statutul juridic internațional al Principatelor se oferea ca pretext ingerințelor externe. Astfel motivată și în viziunea lui H. Desprez, „intenția valahilor [...] era de a lua chestiunea sub aspectul ei diplomatic“³, raționament și procedeu corecte în condițiile în care o eventuală confruntare de forță cu imperiile autocratice din preajmă ar fi avut consecințe catastrofale pentru români. De aici și prodigioasa activitate a românilor pe plan extern, care a avut drept rezultat că numai în doi ani, 1848 și 1849, Europa a vorbit și a scris despre Principate mai mult decît o făcuse decenii în șir⁴.

---

1 Vezi Aug. R. Clavel, *Vasile Alecsandri. Mircești. Schițe și impresiuni*, 1890, p. 12—13.

2 Ion Ghica, *Amintiri din pribegia după 1848*, vol. III, Craiova, s. a., p. 169.

3 Hippolyte Desprez, *La révolution dans l'Europe Orientale*, Paris, 1848, p. 13.

4 Leonid Boicu, *Geneza „chestiunii române“ ca problemă internațională*, Iași, Ed. Junimea, 1975, p. 104.

Revoluția, în cursul căreia „românii — potrivit expresiei lui J. Michelet — au pus națiunea lor în calendarul lumii”⁵, a inaugurat astfel o etapă nouă, distinctă, în istoria diplomației românești, punând bazele unei neîntrerupte și unitare activități diplomatice în sens modern⁶, ale cărei țeluri majore și principii generale aveau să călăuzească ampla desfășurare de forțe pe tărîm național, în a doua jumătate a secolului trecut, încununată succesiv prin înfăptuirea Unirii Principatelor, prin dobîndirea independenței de stat și prin desăvîrșirea unificării statului național român.

Este cunoscut faptul că organul politic executiv al revoluției muntene trimise agenți oficioși în diferite capitale europene (Ion Ghica la Istanbul, Al. G. Golescu la Viena și Paris, Ion Maiorescu la Frankfurt), aceștia reprezentînd și apărînd interesele întregului popor român; memorii și proteste în apărarea revoluției și a dreptului de emancipare social-națională au fost adresate „Europei întregi”, ca și puterilor în parte, cerîndu-se, printre altele, trecerea românilor sub protecția marilor puteri, soluție menită să ferească țara de o decizie violentă, unilaterală, în măsură să pună Europa în fața faptului împlinit.

Evident, revendicarea și lupta deschisă pentru unire și independență ar fi avut puțini sorți de izbîndă în împrejurările în care nu se ajunsese în fapt la o alianță a tuturor forțelor revoluționare europene, cînd disensiunile naționale se adînceau, iar forțele reacțiunii se regrupau sub privirile neputincioase, în unele cazuri condescendente, ale democrațiilor burgheze apusene guvernante. Ocupația armată turco-țaristă a Principatelor n-a făcut decît să întărească îndemnul spre căutarea unor căi indirecte de atingere a obiectivelor supreme naționale, căi care conduceau nemijlocit și la internaționalizarea „chestiunii române”, mai întîi prin recunoașterea formală a existenței ei.

Înfrîngerea revoluției române n-a avut consecințele pronosticate de unii dintre publiciștii francezi ai epocii, după cum n-a fost urmată de o diminuare a acțiunilor externe vînd constituirea statului național român, ci dimpotrivă. Călăuzită de acel spirit rector numit N. Bălcescu, care a elaborat cu rigurozitate științifică programul împlinirii unității naționale, fixînd punctele și argumentele viitoarelor negocieri după un temeinic studiu politic și istoric, emigrația revoluționară română a devenit purtătoare legitimă a aspirațiilor noastre naționale, desfășurînd o neobosită activitate de natură diplomatică⁸ în sensul imperativ al apelului lansat de marele revoluționar-democrat, în martie 1849: „Unirea națională este singurul principiu de viață, singurul principiu de mulțumire

5 C. A. Rosetti, *Note intime. 1848—1859*, vol. II, București, 1903, p. 23.

6 Dan Berindei, *Din începuturile diplomației românești moderne*, București, Ed. politică, 1965, p. 75.

7 L. Boicu, *op. cit.*, p. 104—105.

8 Pentru amănunte, vezi îndeosebi N. Corivan, *Din activitatea emigranților români în Apus (1853—1857)*. București. 1931, *passim*; Cornelia Bodea, *Lupta pentru unire a revoluționarilor exilați de la 1848*, în vol. *Studii privind Unirea Principatelor*, București, Ed. Academiei, 1960, p. 125—166; Dan Berindei, *op. cit.*, p. 76 și urm.

pentru noi [...]. Astăzi dar e vremea ca moldovenii și muntenii să ne aducem aminte că sîntem români, să ne strîngem împreună inimă lîngă inimă, să ne organizăm, să ne concentrăm toate puterile, toate voințele într-o singură putere, într-o singură voință [...]. Să ne unim fraților, să ne unim ca să mîntuim patria comună...”⁹. Fii ai revoluției patruzeciop-tiste, în care își formaseră virtuți de propagandiști, oratori și agitatori ai maselor, răspîndiți din pricina epilogului nedorit al acesteia în toată Europa, pribegii români au contactat pretutindeni legături profitabile cauzei românești, pe care au racordat-o cu oportunitate și lucid mișcărilor de regenerare națională ale altor popoare. Preocupați deopotrivă de asigurarea unei fluente și exacte informări, pe de o parte, a opiniei publice internaționale asupra specificității problemelor românești în context universal și, pe de alta, a compatrioților din țară, despre evoluția evenimentelor politice pe plan european, ei au activat fără răgaz pe tărîmul politicii externe ca autentici reprezentanți ai aspirațiilor naționale.

Deși lipsiți de statutul diplomaților oficiali și de girul plenipotenței, reprezentînd interesele unui stat despărțit încă prin hotare nefirești, nedispunînd nici de mijloacele materiale și de comunicare necesare, nici de aparatul de reprezentare corespunzător, frunțașii generației pașoptiste au acționat cu deosebită vigoare, în consens și metodic, anticipînd toate formele unei diplomații organizate cu toate metodele unei politici externe constituite și cu acțiunile unor instituții structurate¹⁰, preparînd astfel pe plan internațional, ceea ce pe plan intern devenise un imperativ Unirea.

Prin scrisori și memorii destinate, fie unor personalități sau cercuri politice, fie unor cotidiane de mare tiraj, prin broșuri tipărite, prin audiențe, întrevederi și demersuri stăruitoare în marile capitale europene, solii oficioși ai poporului român au izbutit să neutralizeze adversitățile întîlnite la tot pasul și să acrediteze în conștiința factorilor politici de decizie și a opiniei publice internaționale „chestiunea română” și stringența rezolvării ei. Practic n-a existat cabinet politic, n-a existat personalitate de vază a diplomației europene în deceniul VI al secolului trecut, care să nu fi fost abordate, direct sau indirect, cu speranțe mai mult sau mai puțin îndreptățite, de către ambasadorii cauzei românești. Credința nestrămutată în izbîndă și tăria deciziei de a lupta; exprimată lapidar de unul dintre combatanți cînd greul abia începea — „noi întoarcem cerul și pămîntul pentru a ajunge la țelul nostru”¹¹ — au întărit necontenit frontul de acțiune românească desfășurată vreme de aproape un deceniu’ cu toiaagul sărăciei în mînă și cu graiul adevărului pe buze“.

„Sentinele ale poporului”, cum îi numea Bălcescu pe emigranții-diplomați, ei au căutat să pătrundă dintr-un început în strategia țărilor influente, să înțeleagă manevrele și intențiile politico-diplomatice, să

9 N. Bălcescu, *Opere*, IV, *Correspondență*, București, Ed. Academiei, 1962, p. 135—136.

10 Mircea Malița, *Diplomații Unirii și opera lor*, în „Lumea” nr. 5, 1967, p. 16.

11 George Fotino, *Din vremea renașterii naționale a Țării Românești. Boierii Golești*, II, București, 1939, p. 221.

sesize și să exploateze oportunitățile ivite pe eșchierul european, izbutind să se strecoare abil printre marile primejdii și momente de încercare, adaptându-și tactica și mijloacele de acțiune în funcție de pulsul cabinetelor în momentele de tensionare a vieții politice internaționale.¹² Firește, nu au lipsit momentele de confuzie sau dezacord survenite în alegerea mijloacelor diplomatice corespunzătoare împrejurărilor politice mereu schimbătoare, momente generate de prudența exagerată a unora, sau de entuziasmul nejustificat al altora, de încrederea nemărginită a „tinerilor“, ori de defetismul „bătrînilor“. Nimic neobișnuit în toate acestea, de vreme ce combatanții erau diferiți ca formație, însușiri și temperamente: Bălcescu, hotărît și clarvăzător, se dovedise radical în convingeri și energic în acțiuni; Ion Ghica afișa moderația și înclinarea spre negocierea răbdătoare și tenace, partizan al tehnicii diplomatice, deseori al inițiativelor personale; Goleștii, ca și Tell și Heliade Rădulescu, erau entuziaști promotori ai unor procedee noi în care stăruința diplomatică trebuia preluată de luptătorii politici; Brătenii, raționaliști și subtili, întrezăreau izbînda prin îmbinarea căilor revoluționară și diplomatică cu accente pe cointeresarea politică și economică a cabinetelor europene în jurul cauzei române; și exemplele pot continua. Dar, elementul liant al atîtor însușiri particulare pe cite identități am invocat sau le-am invocat l-a constituit, neîndoelnic, dragostea fierbinte pentru țară și neam. Idealul comun al Unirii, a anulat deosebiri personale, chiar atunci cînd acestea se arătau pronunțate, însuflețind efortul continuu desfășurat în direcția națională, unanim acceptată de purtătorii și apărătorii aceleiași cauze. „Să ne pregătim din vreme — glăsuia un sugestiv îndemn lansat la începutul anului 1853, preconizînd revizuirea tacticii de luptă — și să căutăm puterea în noi înșine, să o concentrăm în noi [...] lucrînd pentru o unitate posibilă și sacră pentru noi, căci sîntem unul sau zece milioane de români a căror cugetare trebuie să fie una și aceeași, și cînd va suna ora independenței noastre, atunci, așa pregătiți, putem fi siguri că vom fi ascultați și respectați“¹³. Acea „oră a independenței“, a descătușării Principatelor de sub suzeranitatea Porții și protectoratului țarist, deopotrivă de apăsătoare, părea să fi sunat pentru cei mai mulți dintre militanții politici români odată cu declanșarea ostilităților armate în Orient, în vara anului 1853.

Izbucnirea războiului Crimeii, ocupația armată străină a Principatelor, eșuarea tentativei de repatriere a emigranților politici și de insurrecționare a românilor, încheierea convenției turco-austriece de la Boyadji—Keuy, toate laolaltă și fiecare în parte au impus intensificarea cu precădere a activității de propagandă pe lîngă cabinetele politice europene¹⁴

12 Vezi D. Vitcu, *Diplomații Unirii*, Ed. Academiei, București, 1979, p. 11 și urm.

13 C. D. Aricescu, *Correspondența secretă și alte acte inedite ale capilor revoluției române de la 1848*, III, București, 1875, p. 46.

14 Vezi Al. Cretzianu, *Din arhiva lui Dumitru Brătianu*, I, București, 1933, p. 336—337; G. Fotino, *op. cit.*, IV, p. 41—44; N. Corivan, *op. cit.*, p. 30 și urm.; L. Boicu, *op. cit.*, p. 127—129.

și coordonarea acesteia cu acțiunile patrioților aflați în țară. Acțiunile de protest ori de informare a cercurilor politice și a opiniei publice vor precumpăni, din toamna anului 1854, celor subsumate intereselor revoluției europene (revoluție pe care mulți o văzură ca iminentă cu un an mai înainte), diplomația revoluționară menținându-se doar ca soluție subsidiară de acțiune.

Fireshul revenirii în zona negocierilor răbdătoare și a diplomației oficiale decurgea, pentru exilați, din poziția tot mai avansată rezervată problemelor românești în cadrul relațiilor politice internaționale, îndeosebi în sud-estul Europei, unde ipotezele diplomatice grupate în jurul reechilibrării raportului de forțe însciau constant și soarta Principatelor. Situația acestora, care, potrivit notațiilor lui L. Thouvenel, „era cit pe ce să reaprindă războiul a doua zi după expediția din Crimeea, dar între beligeranți”¹⁵, interesea acum în cel mai înalt grad și diplomația engleză¹⁶, ca și pe cea austriacă¹⁷, ca să nu mai vorbim de puterile încă suzerane și protectoare, conferind invariabil primului punct din programul de pace formulat încă din iunie 1854 (constind în înlocuirea protectoratului țarist asupra Principatelor cu o garanție a marilor puteri europene) o valoare continentală. Noua optică a diplomației europene în privința viitorului statut internațional al Principatelor, chiar dacă nu atinge esența lucrurilor — constituirea unui stat național independent — marca, concomitent, revirimentul unei activități naționale românești desfășurată, în manieră și prin procedee diplomatice, de frunțașii emigrației revoluționare.

Bilanțul sintetic comunicat de exilați celor din țară, la sfârșitul anului 1855, consemna, între altele : „Ne silirăm a arăta importanța Principatelor, demonstrând că ele reprezintă în realitate o nație de căpetenie care interesează Europa întreagă. Îndată ce s-a ivit chestiunea Orientului [...], unul din noi fu însărcinat ca să se puie în relații cu ministerul treburilor din afară al Franței și să-l asigure de dispozițiile românilor. Știți, asemenea, că s-au dat memoruri și neconținut aici, la Londra și la Constantinopol, trimețind în fiecare din aceste din urmă și câte unul și doi dintre noi. Dar, deși furăm siliți a ne pune pe tărîmul guvernelor actuale [...], le-am dovedit că constituirea unui stat român între Marea Neagră, Nistru, Carpați și Dunăre, stat care prin poziția topografică și prin omogenitatea populațiilor ce ne împrejură devine mai tare decît ar ierta întinderea lui, este singura întocmire a Orientului care poate deschide Occidentului Marea Neagră și-i da o preponderență sigură pentru totdeauna”¹⁸. Constatările și observațiile prilejuite de acest remarcabil bilanț al activității exilaților evidențiază cu pregnanță justetea tacticii

15 L. Thouvenel, *Pages de l'histoire du second empire d'après les papiers de m. Thouvenel, ancien ministre des affaires étrangères (1854—1866)*, Paris, 1903, p. 23.

16 August Craven, *Lord Palmerston. Sa correspondance intime pour servir a l'histoire diplomatique de l'Europe de 1830 à 1865*, II, Paris, 1878, p. 478.

17 L. Boicu, *op. cit.*, p. 130—131; idem, *Austria și Principatele române în vremea războiului Crimeii (1853—1856)*, București, Ed. Academiei, 1971, *passim*.

18 G. Fotino, *op. cit.*, IV, p. 124—133.

adoptate și realismul demersurilor lor, după cum relevă obiectivele urmărite și pozițiile avansate pe care se situau în acest neîntrerupt travaliu.

Important este faptul că din conjugarea diversității de interese politice europene cu acțiunile energice ale patrioților români, atât în țară, cât și în străinătate, a rezultat o decizie de circumstanță, nefinită, a forumului diplomatic european întrunit la Paris, după pertractările vieneze¹⁹, decizie care asigura doar premisele unor viitoare dezbateri consacrate problemelor prioritare românești, consfințite astfel la nivel continental. Cele două protocoale diplomatice²⁰ încheiate succesiv la Viena și, respectiv, Constantinopol, la începutul anului 1856 și, apoi, actele Congresului de la Paris au avut „meritul” revitalizării spiritelor în interior și în afară, demonstrând, până și la nivelul administrațiilor în ființă, că tutela puterilor nu mai era acceptată cu supușenia de odinioară.

Neîndoielnic, hotărîrea privitoare la consultarea dorințelor Principatelor — caz mai rar, dacă nu chiar premieră în practica diplomatică²¹ — justifică aserțiunea potrivit căreia tratatul de la Paris a facilitat lupta românilor pentru Unire; dar, judecate în ansamblu, hotărîrile forumului diplomatic european nu pot fi apreciate ca dătătoare de viață unei națiuni autonome, „practic independentă”, ce s-ar fi „născut” din congresul de la Paris.²² Pentru că, a susține așa ceva înseamnă a da uitării că chestiunea română, unul din factorii care au despărțit congresul în tabere și au grăbit ruperea alianțelor din vremea războiului, nu a fost soluționată la Paris, ci în Principate și în urma unei lupte dîrze purtată de români cu hotărîre, abilitate și curaj.

Țintuiți în afara fruntariilor patriei mai bine de un an după semnarea tratatului de pace, membrii emigrației revoluționare române în apus n-au încetat o clipă demersurile de natură diplomatică pe lângă cabinetele și personalitățile politice europene, asociind cererii de repatriere ideea, atât de des vehiculată și pînă atunci, a Unirii sub un prinț aparținînd uneia dintre familiile suveranilor din Occident. Separat de efortul propagandistic pilduitor efectuat prin intermediul broșurilor ori al ediției franceze a „Steii Dunării”, numeroase corespondențe provenite din Principate, dar și din Constantinopol, Viena, Berlin, Londra sau Paris și inserate în ziarele occidentale, au întreținut și sporit interesul pentru problemele românești, abordîndu-le, apreciîndu-le, schițînd judecăți de valoare și oferind soluții în raport cu interesele generale sau cele particulare ale diverselor puteri²³. Situația disperată la un moment dat a exilaților, cărora uneltirile austriace cu largul concurs al caimacamilor

19 N. Corivan, *Renseignements sur la Conférence de Vienne (1855)*, în „Revue historique du sud-est européenne”, nr. 1—3, 1931, p.

20 *Acte și documente relative la istoria renașterii României*, II, p. 917—921; L. Thouvenel, *op. cit.*, p. 219.

21 L. Boicu, *Diplomația europeană și triumful cauzei române*, Ed. Junimea, Iași, 1978, p. 117.

22 J. B. Duroselle, *L'Europe de 1815 à nos jours. Vie politique et relations internationales*, Paris, 1964, p. 114.

23 Gh. Platon, *Lupta românilor pentru unitate națională. Ecouri în presa europeană (1855—1859)*, Ed. Junimea, Iași, 1974, p. 34, 158.

antiunioniști părea să le fi compromis șansa repatrieri, în timp util spre a participa efectiv la înfăptuirea marelui deziderat național²⁴, își afla unica mîngiere în amploarea fără precedent pe care o căpătase mișcarea pentru unire în țară, unde fusese transferat centrul de greutate al tuturor acțiunilor patriotice. Dirijate cu tactul și autoritatea unui Kogălniceanu, Alecsandri, Negri, Rallet ori Mălinescu în Moldova, a unui Grigore Iorănu, I. I. Filipescu, Al. G. Goleșcu-Negru ori Grigore Serrurie (repatriat în cursul anului 1856) în Țara Românească, eforturile metodice și tenace ale unioniștilor români, inspirînd — prin comparație — consulului Gödel Lannoy imaginea unei „anumite situații italiene”²⁵, au preparat terenul împlinirii țelului comun prin realizări preliminare.

Depășind divergențele firești dintre grupările ce o compuneau și pe care acestea le reprezentau, mișcarea unionistă s-a impus printr-o unitate aproape perfectă în privința țelurilor fundamentale. Adunările ad-hoc — după ce, în prealabil, aceeași unitate de convingere fundamentală a reprezentat factorul hotărîtor în determinarea anulării alegerilor falsificate în Moldova — au constituit cea mai convingătoare demonstrație a acestui adevăr.²⁶ Unanimitatea voturilor exprimate în favoarea Unirii, atît în Țara Românească (unde revenirea exilaților pașoptiști în vara lui 1857 asigurase radicalizarea conducerii mișcării unioniste), cît și în Moldova, a demonstrat cu prisosință în fața Europei că națiunea română, în ansamblul ei, prin purtătorii ei de cuvînt, vedea în Unire calea sigură a unei temeinice și profunde reorganizări a Principatelor. Adoptarea motiunilor unioniste a constituit, așadar, primul fapt împlinit de care Europa a trebuit să ia cunoștință²⁷.

Raportul comisarilor europeni trimiși la București²⁸, încheiat în martie 1858 și prezentat Conferinței ce urma să se întrunească la Paris în conformitate cu hotărîrea Congresului din 1856, semnifica dovada materială — rezultată din contactul direct al oficialilor cu realitățile românești — a faptului că Principatele încetaseră de a mai fi un simplu cîmp de experiență, unde puterile își puteau aplica „soluțiile”, că reprezentau un organism viu, decis nu numai să-și exprime ci să-și și susțină propriile revendicări. Totuși, noua Conferință diplomatică, ignorînd năzuințele majore ale celor prealabil consultați, a elaborat, după îndelungi pertractări, un statut voit fundamental privind organizarea „definitivă” a Principatelor, în conformitate cu interesele politice ale statelor reprezentate. Convenția din 7/19 august, act diplomatic heteroclit, întărea sau dezvoltă articolele din tratatul din 1856 referitoare la Moldova și Țara Românească, adoptînd și unele stipulații noi²⁹, însă fără a da cuvenita și

24 Vezi M. Regleanu, *O scrisoare necunoscută de la Gh. Magheru*, în „Revista arhivelor”, an. VII (1964), nr. 2, p. 258.

25 *Documente privind Unirea Principatelor*, vol. II, București, Ed. Academiei, 1959, p. 17.

26 Vezi Dan Berindei, *Locul istoric al Adunărilor ad-hoc*, în „Studii”, XIX (1966), nr. 1, p. 23—32.

27 Idem, *Constituirea statului național român în contextul european*, în vol. *Cuza Vodă. În memoriam*, Iași, 1973, p. 119.

28 *Acte și documente...*, VI, p. 541 și urm.

29 *Ibidem*, VII, p. 306—314.

așteptata dezlegare. Speranțele întemeiate pe logica și justetea cererilor formulate anterior de Adunări, au fost dacă nu înșelate, cel puțin încă odată aminate. „Noi am cerut Unirea — nota atunci unul dintre patrioții moldavi în coloanele ziarului „L'Independance Belge“ — pentru a răspunde apelului Europei [...], am cerut un principe străin pentru a avea în fruntea noului stat un om care să se situeze deasupra intrigilor interne, independent de influențele din țară și de exigențele uneia sau alteia dintre puteri [...]. Dacă putem înțelege eventualitatea unor dificultăți în privința alegerii domnitorului, în privința Unirii nu vedem nici una, deoarece toate puterile s-au angajat la aceasta prin protocoalele tratatului din 30 martie, în fața lumii și a dreptății eterne”³⁰. Și totuși ceea ce semnatarului acelor rânduri i se părea, atunci, a fi un sacrilegiu, pentru diplomația europeană a însemnat formula convenabilă de exprimare a acelei diversități de interese, în fața aceleiași lumi și a aceleiași eterne justiții.

Lunile care au urmat după încheierea Convenției de la Paris au demonstrat plener capacitățile politice și tactul diplomatic al românilor, cu atât mai strălucite cu cât prevederile electorale „fabricate” de diplomația europeană erau departe de a constitui un cadru propice. Preluind și dezvoltând în direcția propriilor aspirații stipulațiile favorizante din Convenție — acea jumătate de Unire, cum o numea Xenopol³¹ — patrioții moldo-valahi au perseverat în limitele posibilităților și mijloacelor ce li s-au oferit, fără a brusca lucrurile, fără a provoca ingerințe externe, mai ales că problema Principatelor continua să rămână o chestiune europeană, deci nu în afara controlului puterilor. Conduși cu vigoare și înțelepciune de cei ce reprezentaseră și la 1848 avangarda mișcării de regerare națională și progres social, ei au aplicat litera Convenției pentru triumful sipritului național. Rezultatul concret al acestei situații, în fapt rodul unor îndelungate și eroice eforturi ale întregului popor, a fost dubla alegere a colonelului Alexandru Ioan Cuza ca domn al Principatelor Unite, în urma voturilor exprimate de cele două Adunări electivă, la 5 și, respectiv, 24 ianuarie 1859.

Realizarea prin forțe proprii a acestei năzuințe seculare procura nu numai satisfacția izbînzii, încă minate de serioase adversități, ci și credința în temeinicia și durabilitatea ei. Atitudinea rezervată sau ostilă a unora dintre puteri, explicabilă și explicată de altfel, n-a putut împiedica evoluția firească, logică și legică, a unui proces ce depășise stadiul acumulărilor cantitative, numim astfel procesul constituirii statului național român modern. Neputîndu-i abate direcția, nici contesta obiectivul final al acestui proces, inamicii ca și amicii nesinceri ai poporului român s-au străduit din răspuțeri să amine la nesfîrșit legalizarea actului istoric făptuit la Iași și București, să întîrzie prin aceasta ocuparea locului pe care națiunea română îl binemerita în rîndul celorlalte națiuni. Astfel, deși chestiunea Principatelor își aflate în interior adevărata soluționare, ea n-a părăsit nici după 24 ianuarie 1859 sfera de preocupări a diplomației

30 Gh. Platon, *op. cit.*, p. 321.

31 A. D. Xenopol, *Domnia lui Cuza Vodă*, vol. I, Iași, 1903, p. 7.

și cabinetelor politice europene, în pofida numeroaselor și complexelor probleme cu care acestea erau confruntate în diverse zone ale lumii.

Caracteristic pentru nouă etapă este faptul că, de astă dată, apărarea intereselor românești a revenit statului român însuși, exponențial politicii sale externe fiind, în primul rînd, domnitorul, care simboliza însăși ideea unității. Faza manifestărilor publice, spontane, a acțiunilor de propagandă externă inițiate de patrioții români aflați în exil, a memoriilor neoficiale și a intervențiilor de aceeași natură pe lângă cabinetele politice, diplomatice, ori cercuri influente din jurul lor, era de acum depășită, o etapă nouă, superioară, luîndu-i locul. Este etapa diplomației românești unitare, oficiale și neîntrerupte, reprezentată de misiunile speciale și de agenții acreditați în străinătate (Constantinopol, Paris, Belgrad), sub egida principalului dirigitor al politicii externe a Principatelor Unite, domnitorul, ajutat de cancelaria sa diplomatică și de sfetnicii apropiați.

Deși aflate încă sub suzeranitatea Porții și sub regimul garanției colective a celor șapte puteri, Principatele Unite au cutezat și izbutit să-și afirme pe cale diplomatică și în relațiile lor cu statele deplin suverane o politică externă de sine stătătoare, activă, plină de curaj, dar și de măsură³². Practicată de acei oameni „noi” ceruți de Kogălniceanu în memorabilul său discurs rostit cu prilejul înscăunării lui Cuza la Iași, politica externă a Principatelor Unite a purtat mereu pecetea demnității naționale, servind exemplar obiectivelor impuse de însăși sensul firesc al evoluției societății românești pe făgaș modern: desăvîrșirea Unirii prin „legalizarea”, în prima fază, a dublei alegeri și apoi prin înfăptuirea Unirii administrative, apărarea fermă a autonomiei Principatelor și, în perspectivă, asigurarea premiselor pentru dobîndirea independenței naționale și pentru realizarea unității întregului popor român.

Prezență vie în contextul politicii europene în perioada impunerii și desăvîrșirii faptului împlinit din Principate, tînăra diplomație românească, călîtă în școala aspră a exilului postpașoptist, a susținut admirabil interesele legitime ale noului organism național, căutînd să-l desprindă de vechile tipare ale poziției internaționale a Moldovei și Țării Românești și să-l impună ca o realitate de sine stătătoare. Sprijintă constant prin lupta întregului popor, dornic de a vedea desăvîrșită pe toate planurile unitatea celor două țări, și dominată de spiritului de echipă indispensabil înfăptuirii generosului program de emancipare națională afișat de primul domnitor al Principatelor Unite, acțiunea diplomației românești din perioada formării și organizării statului național a fost încununată de succes. Izbînda n-a fost însă deloc facilă și imediată, ci a presupus din partea celor desemnați să reprezinte interesele Unirii în fața versatei diplomații europene, un patriotism fierbinte, dublat de inteligență sclipitoare și judecată lucidă, demnitate și curaj, spirit de iniția-

32 Vezi G. G. Florescu, *Unele aspecte ale poziției internaționale a Țărilor Române în perioada Unirii*, în „Studii și cercetări juridice”, IV, 1959, nr. 1, p. 155—178.

tivă și stăpînire de sine, adică tocmai însușirile indispensabile bunului diplomat.³³

Confirmînd speranțele și încrederea cu care au fost investiți, nu de domn ci de țară, în condițiile cu totul particulare ale debutului organizării aparatului de stat pe temeuri moderne, cei dintîi misionari (V. Alecsandri, L. Steege, D. Brătianu, I. Bălăceanu, St. Golescu) ori agenți diplomatici (C. Negri, I. Alecsandri, Th. Callimachi) ai Principatelor Unite în capitalele europene și-au asociat perfect stăruitoarele lor eforturi celor consumate cu același zel de forțele progresului în interior, fundamentînd astfel adevărul axiomatic exprimat de unul dintre „arhitecții” României moderne : „Unirea este actul energic al întregii națiuni române”.

REPÈRS DANS LA DIPLOMATIE DE L'UNION DES PRINCIPAUTÉS ROUMAINES

R é s u m é

L'Union des Principautés Roumaines la Moldavie et la Valachie, réalisée le 24 janvier 1859, a été le résultat de longues efforts du peuple roumain tout entier, constitué en nation dans la deuxième moitié du siècle passé. Ces efforts ont augmenté en intensité et ampleur durant les dix années antérieures, à la réalisation de l'Union. La révolution de 1848 a inauguré une nouvelle étape, particulière, dans l'histoire de la diplomatie roumaine en mettant les fondements d'une activité diplomatique unitaire ininterrompue, dans le sens moderne, dont ses objectives majeures et ses principes générales devront conduire l'entier développement des forces nationales dans la deuxième moitié du siècle passé. Les chefs de la révolution roumaine, obligés de quitter le pays après la répression de la révolte, sont devenus les porteurs légitimes des aspirations nationales roumaines.

Bien que dépourvus du statut des diplomates officiels et de la garantie des plénipotentiaires en représentant les intérêts d'un état divisé encore, par les frontières artificielles, ne possédant même, des moyens matériels nécessaires, ni même l'appareil de représentation correspondantes, les messagers officiels du peuple roumain ont actionné avec vigueur, en consensus et méthodiquement en anticipant tout les formes d'une diplomatie organisée, avec toute les méthodes d'une politique externe constituée, en préparant ainsi, sur le plan international, l'Union. Par des lettres et des mémoires, par des brochures imprimées, par des audiences, entrevues et des démarches pertinents dans les grandes capitales de l'Europe ils ont réussi d'attirer l'attention de l'opinion publique internationale sur la „question roumaine” et la nécessité impérieuse de sa résolution. L'action des messagers roumains, rattachée aux mouvements de la libération nationale des autres peuples (italien, polonais, hongrois), s'est développée dans une ininterrompu et étroite liaison avec les dirigeants de la lutte pour le progrès dans notre pays. Le présent article essaie de ressoudre les principales actions et mouvements de la lutte politico-diplomatique soutenu par les anciens révolutionnaires de 1848 en vue de la constitution de l'État national roumain moderne.

33 Harold Nicolson. *Arta diplomatică*, București, Ed. politică, 1966, p. 54.